Bányász József

AZ AGRÁRINNOVÁCIÓ GYAKORLÓTEREI

„Korunk egyik legvégzetesebb tévedése az a hit, hogy a termelés problémáját megoldottuk. A modern ember egyenesen a természet elleni harcról beszél és elfelejti, hogy ha megnyerné ezt a harcot, ő maga lenne a vesztes fél." (A kicsi szép. E. F. Schumacher)

„Nem csak népességmegtartó képességre van szükség, hanem képességmegtartó népességre." (Kemény Bertalan)

A Gyulafehérvári Caritas Vidékfejlesztés elsősorban a Gyergyói térségben, de Székelyföld léptékű feladatvállalással is a vidéki agráriumhoz, családi gazdasághoz kötődő emberek önellátó, problémamegoldó képességét igyekszik erősíteni, elősegíteni. Munkája – evangéliumi küldetéséből kifolyólag – értékorientált és ökoszociális. Rendszerszemléletű megközelítéssel próbálja az agráriumnak az élet egészére vonatkozó hatásait elemezni, figyelembe véve annak környezeti, emberi, gazdasági, kulturális, lelki vonatkozásait is. Az „agrikultúra" az élet egészének a meghatározója és székelyföldi jövőnk záloga. A térség településszerkezete, város – falu egymást kiegészítő szerepei, a táj adta lehetőségek, a vidékhez kötődő lakosság és a kedvező konjunktúra arra készteti régiónk döntéshozóit, hogy leltározzák fel helyi erőforrásainkat és ezekre alapozzák a jövő stratégiáit. A beáramló tőke ígérete elmaradt. Úgy tűnik, hogy csak magunkra számíthatunk.

Az ***innovatív kezdeményezéseinket*** egy megszakadt, szerves hagyomány folytatásaként kell elképzeljük, ahol a közösségi értékek, a magas moralitás és az egymásba vetett kölcsönös bizalom elengedhetetlen. A gazdasági jólét csak akkor következhet be, ha képesek leszünk belső erőforrásaink, tradicionális értékeink aktivizálására.

Ebben a kontextusban a munkához való viszonyunkat is át kell értékeljük, illetve helyére kell tegyük. Itt is a becsületes (gondos gazda), igényes (székely ács), szolidáris (kaláka) hagyományainkra kell alapozzunk.

A nagy tanítók felismerték, hogy a munka nemcsak a létfenntartás, hanem a tökéletesedésre törekvés eszköze is. A fennmaradáshoz munka kell, a tökéletesedéshez céltudatos tevékenység, olyan, mely összhangban van a természettörvénnyel. Az embernek talentumait kamatoztatnia kell a közjó, mások szolgálatára.

Az emberi munkának hármas célja van:[1]

1. Elő kell állítania a szükséges és hasznos javakat, szolgáltatásokat.
2. Lehetővé kell tenni minden ember számára, hogy használja, tökéletesítse képességeit.
3. Cselekedetei révén – egyeseket szolgálva, másokkal együttműködve – szabaduljon meg a velünk született önzéstől (egocentrizmustól).

Ez a hármas funkció olyan központi szerepet ad a munkának, hogy el sem lehet képzelni az életet munka nélkül. „*Munka nélkül az egész élet megromlik, de ha a munka lélektelen, nemcsak a társadalom romlik meg, hanem az ember is megzavarodik*" (Albert Camus)

Ebben az is benne van, hogy az ember „értelmes" munkára törekszik, ami felelősséggel, ugyanakkor egyfajta elkötelezettséggel ruházza fel. A gazdálkodó ember a Teremtőnek a munkatársa, aki ismeri a természeti jenségeket, a biológiai sokszínűségben rejlő lehetőségeket, az állatok anatómiáját, a piac aktuális mechanizmusait, az együttműködéshez elengedhetetlen magatartásbeli tulajdonságokat, fizikai lehetőségeit és korlátait, a technika őt kiegészíteni tudó részleteit, cselekedeteinek természetre ható áldásait és kártékony hatásait stb.

Az agrárinnovációnak, vidékfejlesztőknek, oktatóknak ez jelenti a kihívást. Ilyen embereket kell nevelni, az ehhez szükséges tudást kell közvetíteni a hagyomány integrálásával, ugyanakkor a 21. század időszerű „köztes (közbenső) technológiáját"[2] kell korszerűen adaptálni. A *közbenső technológia* a fejlett ipari technológiával szemben nem hatékony, nem annyira *gazdaságos*. El kell gondolkodni, hogy *inkább gazdaságosan akarunk-e elpusztulni, vagy gazdaságtalanul a túlélést választjuk*.

Ezt nehéz ma elfogadtatni az emberekkel, sztereotípiáink nagyon befolyásolnak. Pedig a nagyipar mellett a közbelső technológia mentőcsónakként szolgálhatna. A szerves gazdálkodás nem függ az ipari rendszertől. A családi szerves gazdálkodások válhatnak régiónk mentőcsónakjaivá.

---

[1] Ernst F. Schumacher, ***Jó munkát*** (1994) Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

[2] A dolgok olyan tőkeigényessé váltak, hogy már előre gazdagnak és hatalmasnak kell lennünk, mielőtt bármit is tehetnénk. pl. aki mezőgazdaságból akar megélni komoly iparral kell rendelkeznie… Ez a fejlődés a függőséget növeli, nem a függetlenséget. Helyette köztes technológia kellene. (E. F. Schumacher, uo.)

Tehát az innováció nemcsak a technika (*köztes*…) színterein szükséges, hanem a mentalitás, a természethez való belső viszonyulás terén is. A nagyobb nehézséggel, ugyanakkor nagyobb ellenállással is itt, ezen a másik – belső – területen találkozunk. Az emberek vágyait a tömegkommunikációs eszközök révén a jólétre sarkalló fogyasztásdömping manipulálja a valós lehetőségek figyelmen kívül hagyásával. Még mindig a nyugat-európai életszínvonal elérésének illúzióját kergetjük, anélkül, hogy ismernénk annak az életminőségre ható káros következményeit (*noogén neurózis*)[3], elérésének valós feltételeit és árát.

A Gyulafehérvári Caritas innovációs tevékenysége, együttműködve más térségi szereplőkkel, az Élőszövet Alapítvány[4] keretei között (gyakorlatias képzések, követhető modellek megjelenítése, szaktanácsadás, szociálpedagógiai szolgáltatások, piaci innováció[5]) a szervesen gazdálkodni szándékozó emberekre fókuszál; elsősorban azok önellátó – relatíve szabad döntés felé vezető – képességeik erősítésével, korszerű szaktudás integrálásával.

Példaként kiragadnám a tangazdaságok, mintagazdaságok – mint az innováció gyakorlóterei – hálózatának kialakítási folyamatát.

Tangazdaságok Székelyföldön

A székelyföldi vidék – az élet − meghatározó eleme a mezőgazdaság. A vidéki ember évszázadokon keresztül az agrikultúrából nyerte a megélhetését. Innen teremtette meg életének alapjait, de a kultúrája is mélyen röghöz kötött. Szerves része volt ennek a fenntartható erdő-, legelőgazdálkodás is. A máig fennmaradt régió településszerkezete is agrárium-veretes és kisvárosaink a körülöttük elterülő falvakkal (székek, fiúszékek) biztosítani tudták, tudják (?) azokat a keretfeltételeket, ahol népünk hosszú távra berendezkedhet; kultúrát, életminőséget biztosíthat.

Ennek szolgálatára minták, példák megjelenítését célszerű kialakítani, amelyek harmóniában vannak a természettel, a szakma korszerű csúcsát jelentik és biztosítani tudják népünknek hosszú távon az életminőség anyagi, és szellemi feltételeit.

A mezőgazdaság, agrárium terén is mintagazdaságok, tangazdaságok hálózatát kell létrehozni, ahol elsajátítható, megszerezhető fiaink, lányaink számára mindaz a

[3] Viktor E. Frankl

[4] www.eloszovet.ro

[5] Átalvető program: www.atalveto.ro

tudás, magatartásmód, ami elengedhetetlen a túléléshez, az életminőség biztosításához. Ezek a gazdaságok követendő példák, ugyanakkor kedvcsinálók kell legyenek az ifjúság számára, hogy a pályaválasztási döntéseik meghozatalakor e téren is találhassanak alternatívát az életre.

Térségünkben az iskolák mellett kiépített tanműhelyek eltűntek, csak emlékük él, és az sem mindig pozitív. Civil szervezetek, vállalkozások, egyházhoz kötődő egyesületek ismerték fel ezek szükségességét és nem kis áldozattal létre is hoztak jó néhányat. Ezek a tangazdaságok az agrárium különböző területeire kínálnak gyakorlóteret, jelenítenek meg példát, hogy ne menjen veszendőbe az a szerves tudás, amit át kell menteni a jövő generációknak az Élet érdekében. A továbbiakban, a teljesség igénye nélkül, felsorolok néhányat, és röviden bemutatom a Caritas Vidékfejlesztés által létrehozott kreatív gazdaságot.

Székelyudvarhelyen a ***Csicser tangazdaság***[6], biokertészet, gyógynövénytermesztés, baromfitenyésztés, termékfeldolgozás terén kínál oktatóteret. A városi volt agrárszakiskola farmján Boros Csaba az **Elan Trio KFT** tulajdonosa alakított ki egy komplex gazdaságot azzal a szándékkal, hogy egészséges mezőgazdasági termékek előállítása és feldolgozása mellett kedvet is csináljon az oda látogató felnőtteknek és gyerekeknek a gazdálkodásra. A gazdaság szemlélete organikus. Természetes módszerekkel gazdálkodnak, egészséges, méregmentes élelmiszert állítanak elő. Működtetéséhez a Hargita Megye Tanácsa, illetve Székelyudvarhelyi Polgármesteri Hivatal is hozzájárulni szándékszik a most létrehozandó egyesületen keresztül, amelynek tagja lesz az Élő Szövet alapítvány, a Székelyudvarhelyi Polgármesteri Hivatal és egy helyi kulturális egyesület is. Az új entitás rendeltetése többek között rendezvények (pl. húsvéti, karácsonyi, Szent Mihály napi vásár, stb.) szervezése, illetve a farmon megjelenített tevékenységek finanszírozása, fejlesztése. Irányítását szakemberekre bízzák, akik a hagyományos mezőgazdasági formát jelenítik meg (Pl. Ferencz Lehel zöldségtermesztés terén). Civil szervezetek saját programjaikat ráépíthetik a farmon jelenlevő tevékenységekre (pl. zöldségtermesztő képzés gyakorlati része, gyümölcstermesztés, metszőtanfolyam, állattenyésztés, gyógynövénytermesztés, stb.). A gazdaság szerkezete a következő területekre kínál gyakorlóteret, jelenít meg követendő példát, tudást közvetít, termékeket állít elő: állattenyésztés, zöldségtermesztés, termékfeldolgozás, lovas oktatás, rekreációs szolgáltatások.

[6] http://www.szekelyhon.ro/aktualis/udvarhelyszek/mintagazdasag-kozossegi-osszefogassal

A Szent Ferenc Alapítvány is része akar lenni ennek a tangazdaság–hálózatnak, mely kialakulóban van a Székelyföldön. Lovas turizmus területén Csíkszentsimonban működtet egy jól felszerelt és professzionális irányítás alatt lévő tangazdaságot, ugyanakkor vidéki kollégiumai körül sok helyen az agrárium valamely területén szintén oktatótereket biztosít.

A ***Csobotfalvi Életvirág Ökológiai Egyesület*** az őshonos háziállatok és magok megőrzését, terjesztését tűzte ki célul, ugyanakkor gazdasága nyitott a tanulni szándékozók számára is.

A ***Szovátai Közbirokosság*** legelőgazdálkodás, juh-, kecsketenyésztés, tejfeldolgozás terén szándékszik oktatóteret létrehozni és működtetni.

Sepsiszentgyörgy környékén ***biokertészettel*** körvonalazódik egy tangazdaság kialakítása. A ***LAM Alapítvány*** állattenyésztéssel és szántóföldi növénytermesztéssel biztosít gyakorlóteret.

A ***Civitas és a Lia alapítványok*** is programjaik révén (*Magvető program, Tündérkert, Helyi gyógynövények és hagyományos gyógymódok, Zöld hulladékgazdálkodás*) oktatótereket biztosítanak a fenntartható jövő tudásának elsajátítása érdekében.

A Caritas Vidékfejlesztés tangazdasága

Ennek a gerincét a ***Tej Útja*** program keretei között lévő, családi léptékű tejtermelő és feldolgozó gazdaság képezi. A Caritas egy ökológiai szemléletű gazdaságot próbál megjeleníteni a takarmánytermesztéstől a szarvasmarha tenyésztésen keresztül a tejfeldolgozásig, ill. a végtermék értékesítéséig. A szükséges tudás szerves; a hagyományainkból táplálkozik, integrálja a régió örökségét, természeti és emberi adottságait, valamint adaptál egy világszínvonalú, korszerű svájci tapasztalatot, amelyet egy hosszú távú tudástranszfer alapján jelenítünk meg Székelyföldön.

Egy ötéves program keretei között alakítjuk ki a ***gazdaságot***, aminek a gerince a gyakorlati oktatás. Adott istálló, állatállomány, szántóföldek, kaszáló, géppark a takarmány előállításához, kézműves sajttanoda érlelt sajt, joghurt elkészítéséhez, és közvetlen termékértékesítési infrastruktúra bemutató üzlettel, „*webkamra*" felülettel (www.atalveto.ro). A gazdaság egy közel két hektáros területen fekszik tízpercnyi gyalogútra Gyergyószentmiklós központjától.

A tudástranszfert egy svájci – Stiftung Lebensqualitaet – alapítvány biztosítja, Konrad Suter tekintélyes sajtmester révén, aki helyi gazdáknak közvetít olyan tudást, aminek elsajátítása elengedhetetlen a korszerű tejfeldolgozáshoz. Saját sajtmester kiképzése is folyamatban van, aki átadja a korszerű tudást.

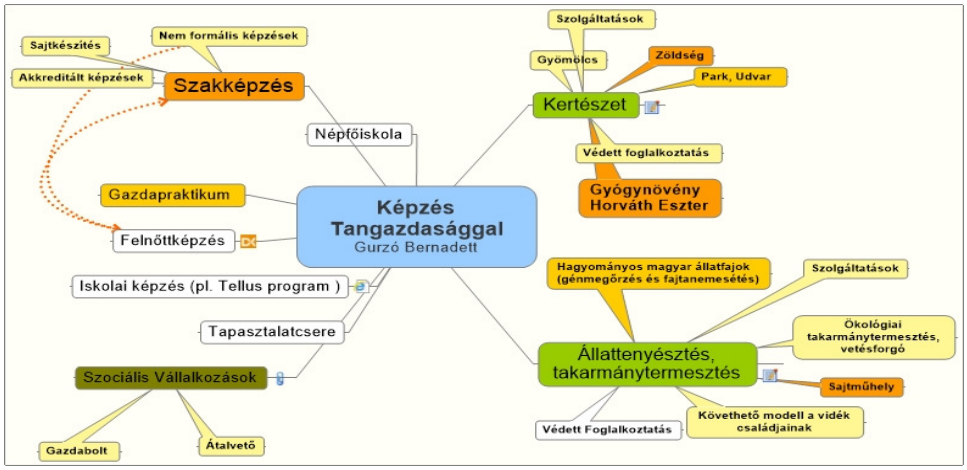
Veteményezés, gyógynövénytermesztés. Hatszáz négyzetméter üvegházban és háromezer négyzetméter szabadtéri veteményesen két fiatal kertészmérnök tájfajtákat termeszt, értékesít és oktat. Ökológiai növénytermesztést végzünk és védett körülmények között sérült fiatalokat is foglalkoztatunk a kertészetben. Egy kis gyümölcsös is van telepítve valamint ribizli-, egrescserjék, amik szintén oktatást és a tájfajták megőrzését szolgálják.

A gyógynövénytermesztés oktatása céljából egy bemutató lugas kert kialakítását is tervezzük, magas ágyásokkal.

A ***Liktáriumos ház*** terve az asszonyok *alkímiai* műhelye lesz. Ez egyben „titkos" és „szakrális" hely, ahol a növényvilág átalakítása és szerré való átváltoztatása történik. Itt készülnek a gyógyszerek (tinktúrák, virágvizek, vagy másképp elixírek), illatszerek, mosószerek, és mindazok a fontos anyagok, amelyek a háztartást, a ház tisztán tartását és népének egészségét szolgálják. Egyben **oktatóhely** is, ahol a leányokat bevezetik a gyakorlaton keresztül mindezen alaptudományba. Nagy szükség van a mai kor emberének megfelelő formában e hagyományt újraértelmezni, tudatos keretét megadni és közzétenni.

Közösségi célt fog szolgálni, hiszen a gyergyói-medencéből bárki betérhet a konyhába, és szabadon használhatja lekvárok befőzésére, eltevésére. A Liktáriumos ház felépítésének munkálatait a „*Hagyományos elemeket és technikákat használó építőmunkás*" szakképzésünkkel párhuzamosan folytatnánk, melynek gyakorlati részét az építkezésben szerzett tapasztalat tenné ki. Hosszú távon a gazdasszonyok és fiatalok számára gyakorlatorientált **képzésekkel töltenénk be**, mint a „*Feldolgozó szakmunkás*" vagy a „*Vidéki vendégfogadó*" szakképzésekkel.

A fenti utalások egy szűk keresztmetszetét adják – a teljesség igénye nélkül – a térség civil kezdeményezéseinek. Ehhez jön a sokkal markánsabban megjelenő gazdasági szféra és a közösségi felelősséghordozók, közhivatalok által kezdeményezett példák tömkelege.

A most kibontakozó gazdaegyesületek szintén részei ennek a folyamatnak, de itt még az elején járunk. A különböző szövetkezetek szintén külső nyomásra, piaci kényszer hatására alakulnak. Hiányzik belőlük a korszerű menedzsment és gazdasági tudás, amely elengedhetetlen a fennmaradáshoz és a fejlődéshez (vö. a székelykeresztúri tejszövetkezet, tejgyár). Egy működő szövetkezeti rendszer kialakításához nagyon időszerű a jó szakemberek képzése, a közösségfejlesztés, professzionális szociálpedagógiára épülő szociálpolitika, pozitív kommunikáció, jól kidolgozott, hosszú távú térségi stratégiák, vállalkozói szellem és vonzó térségi jövőkép.

Ezek megjelenítéséhez összefogásra, együttműködésre van szükség a társadalom minden területén. Jó példákat kell megjeleníteni az ifjúság számára, megfelelő iskolai pályaorientációs intézkedéseket kell foganatosítani, hogy a szolgáltató és a termelő szektor kiegyensúlyozottan jelenjen meg mind a pályaválasztás, mind az oktatás területein. Ma a termelő területekre alig van képzéskínálat.

Innen kezdhetnénk egy másik tanulmányba, amely a termelő munka hiányának okait vizsgálja és megváltoztatásukra intézkedéseket foganatosít. Tény az, hogy helyzet van. A radikális változás szükségességét érezzük mindannyian. A megfogalmazását és a mellette való elköteleződést valahogy halogatjuk. Még mindig egy letűnt paradigmát akarunk visszahozni, aminek életképességében kételkedünk. A jövő elkezdődött. Merjünk konkrét lépéseket tenni saját önellátó képességünk erősítésére, függőségeink felszámolására, és akkor megtaláljuk azokat az utakat, amelyeket önállóan is be tudunk járni, és ezek az utak gyönyörű távlatokat kínálnak. Aki nem meri felvállalni a neki szánt utat – amit már majdnem mindenki saját csendjében felfedezett – , az ne is remélje azt, hogy valaha is megérkezik.

Rodics Gergely

„Az agrárinnováció kérdéskörét társadalmi kérdésnek tartom…”

Hogyan látja az agráriumon belül az innovatív kezdeményezések szerepét?

A Pogány-havas Kistérségi Társulás (a továbbiakban PHK) igazgatójaként a Csíksomlyótól Gyimesbükkig tartó térségben szerzett vidékfejlesztési tapasztalataim alapján fogok nyilatkozni. Természetesen munkám során sokat tudok az országos és EU-s politikákról, több nemzetközi szakmai szövetségnek is tagjai vagyunk. Megállapításaim jelentős része azonban úgy gondolom, hogy Székelyföld egészére is igaz lehet.

Az innováció a termelésben napjainkig is alapvetően a termelésszervezés egyre magasabb fokú technológia-függőségét jelenti. Ezek a folyamatok nem munkalehetőségek teremtését, hanem munkahelyek tömeges megszűnését eredményezik, így a mainstream agrárinnováció a megélhetést nem támogatja. Természetesen innovációnak tekintem azokat a megoldásokat is, amelyek ezt a vidéki térségek kiürülését eredményező folyamatot próbálja lassítani, és értelemszerűen ezen a téren tartom célszerűnek a komolyabb szellemi és szervezőmunka elvégzését. Mivel az emberek előnyben részesítik a kisebb testi erőfeszítést igénylő és tisztább munkakörülményeket, ezért az innováció területét térségünkben azon a mezsgyén kell keresni, ahol a családi léptékű gazdálkodás összekapcsolódhat a fenti igények kielégítésével.

Ön hogyan ítéli meg az újszerű kezdeményezések térségi fontosságát, aktualitását?

Nagy szükségét látom a fent említettek mellett annak, hogy térségünk egyik legfontosabb erőforrásának védelmét összehangoljuk a technológiai és marketing innovációkkal. Ez a terület a természeti erőforrások védelme, amin belül térségünk esetében kiemelkedik a biodiverzitásvédelem fontossága, mert mára Európa egyik dokumentáltan legfajgazdagabb térsége vagyunk. Ez nem csupán a PHK-re igaz, hanem általában a kis léptékű családi gazdálkodást folytató térségekre. Adataink azonban a PHK térségből származnak. Az innováció ezért a mi esetünkben nem a nyugat-európai léptéket és megoldásokat igényli. Az alapvető eltérés az, hogy nálunk nem a rontott állapot helyreállítása a cél, mint Nyugat-Európában, hanem egy kiváló meglévő állapot fenntartása, a degradáció megindulásának a megakadályo-

zása. Az EU agrár- és környezetvédelmi politikák ugyan segíthetik a térségi folyamatokat, de láthatóan a térségünk számára nem optimális szabályozások és támogatási rendszerek születtek az elmúlt időszakban.

A téma fontosságát két, a térségünkben lezajlott kutatás eredményével érzékeltetném: nálunk találhatók Európa harmadik legfajgazdagabb növényközösségei, mégpedig a Pogány-havas közelében található hegyi kaszálórétek egyikén! Ez kifejezi a helyi agrárium és a környezet rendkívül pozitív egymásra hatását. Ezzel szemben az Egyesült Királyság elveszítette fajgazdag rétjeinek 98%-át az '50-es évektől napjainkig zajló gépesítés és intenzifikáció következtében.

A másik adat: a világon eddig zajlott vizsgálatok alapján a Gyimes Hidegségpatakán élő lakosság körében létezik a legtöbb kifejezés különböző élőhely-típusok megkülönböztetésére. Ez azt jelenti, hogy a helyiek gazdálkodásból fakadó rendkívüli környezet- és természetismeretből egy nagyon erősen a térség adottságaihoz igazodó környezetbarát tájgazdálkodás zajlik Gyimesben. Ez mára példaértékű tudás Nyugat-Európa számára, amelyet szimbolikusan is kifejez az, hogy egyre több kutató és rendkívül befolyásos természetvédő és agrárpolitikus (közöttük Károly herceg) érkezik térségünkbe ezzel a tudással ismerkedni.

Emiatt a Székelyföldre történelmi léptékben is jellemző megkésettség mára egy olyan helyzetet teremtett (premodern-modern-posztmodern egyidejű jelenléte), amely unikális és a fennmaradt értékek (természet és az annak használatára vonatkozó tudás) erőforrásként jelentkezik a fejlesztések számára. A veszély az, hogy a téma iránti figyelem és érdekérvényesítés hiányában a mainstream fejlesztéspolitikáknak könnyen áldozatává válhat ez az erőforrás. A fentiek miatt az agrárinnovációról való gondolkodást nem célszerű az ipari érdekek vezérelte újítások kritikátlan átvételének, technológiagyártók és technológia kereskedők érdekeinek alárendelni. Az innováció bevezetéséhez rendkívül innovatív szellemi vezetők és ezeket a szempontokat értő és képviselő politikai háttér szükséges.

Hogyan jellemezné azok helyzetét, akik újszerű tevékenységekbe fogtak? Milyen eredményeket, előrelépéseket érzékel?

Azt látom, hogy létezik egy olyan léptékű családi gazdaság, amely még a táji szempontokat nem sérti, ugyanakkor tisztes megélhetést biztosít a gazdacsaládoknak. Ezek a családok természetesen a faluközösség megkülönböztetett figyelemmel kíséri. Ha mintájuk sikeres, irigyeik és követőik lesznek, ha kudarcos, a falu megvetését vonja maga után. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a családi szintű intenzifikáció első áldozatai éppen azok a hegyi kaszálórétek, amelyek a legmagasabb

természeti értéket képviselik. Ezek megmaradása is biztosítható lenne újszerű termelésszervezési módok bevezetésével (közbirtokossági, szövetkezeti integráció).

Melyek az innovatív kísérletek előtt álló fontosabb gondok, akadályok?

A térségre adaptált innováció akadályai:

- Szakemberek kis száma, a közöttük facilitált kommunikáció csekély sikerei, a forrásokért folyó verseny okozta információ-visszatartás és a kooperáció csekély mértéke.
- Az európai és nemzeti politikák a helyi megoldásokat nem képesek hatékonyan kezelni/beépíteni, emiatt fennáll a veszélye olyan átfogó szabályok bevezetésének, amelyek a helyi, jó, akár működő megoldások helyébe új és kevésbé hatékony megoldást vezetnek be, vagy ilyenek kialakulását ellehetetlenítik.
- A korrupció-vezérelt gazdaság nem a tehetség vagy térségi érdekek érvényesülését segíti, hanem egyéni érdekek mentén zajlik és az érdekérvényesítés olyan formáit igényli, amelyekből éppen a közösség iránt elkötelezettebbek maradnak ki. Emiatt az innovátorok sokszor külső forrásokból működő szervezetekben dolgoznak, ami a társadalmi beágyazottságukat nem segíti és sok energiát kell a forrásszerzésre „elpazarolniuk".
- A helyi/térségi politikusok sokszor ellenérdekeltek abban, hogy az innovatív lépéseket tőlük független szervezetek kezdeményezzék. Nagyon sok jó kezdeményezés esik áldozatul a „lenyúlásnak", ami a térségi innovációk bevezetését és elterjedését hátráltatja azzal, hogy az ötletgazdák nem osztják meg elképzeléseiket mindaddig, amíg az meg nem valósul. Ha a lenyúlás mégis megtörténik, a kivitelezés színvonala általában nem éri el a közösség számára optimális mértéket. Egy gyenge színvonalú megoldás azonban kioltja egy jobb megvalósulásának az esélyét. Emiatt az ágazatban komoly bizalmatlanság alakult ki az innovátorok és a politikai vezetők között.

Véleménye szerint mire lenne szükség ahhoz, hogy az újszerű kezdeményezések talpon maradjanak, erősödjenek?

Olyan politikai szövetségek megkötésére van szükség a magyar közösségen belül és európai léptékben is, amelyek középpontjában a helyi megoldások megerősítése áll. Ehhez politikusainknak egyetértésre kell jutniuk azzal kapcsolatban, hogy melyek ezek a helyi megoldások, amit természetesen szakembereknek kell kidol-

gozniuk és javasolniuk. Szintén fontos a fentebb jelzett bizalomhiány megszüntetése és egy támogató, termékeny szellemi és anyagi környezet kialakulása.

Az ágazati egyesületek, szervezetek létrehozása, működése mennyiben segítheti az innovációt? Lát-e erre pozitív példákat? Vagy az egyesületi szerveződések szorítkozzanak az értékesítési feladatok megoldására?

A közösségi (gazdaegyesületi tulajdonú) tejcsarnokok jó példái annak, hogy egy szervezet a marketing mellett a technológiai újítások bevezetését is elvégezték (higiéniai szabályok bevezetése a családi gazdaságban, tisztább tejtermeléshez szükséges eszközök beszerzése, stb.). A tanulsága ezeknek a szervezeteknek, hogy a gazdálkodók körében az innováció bevezetését a közvetlen gazdasági érdeken keresztül is nehéz, ugyanakkor azért lehetséges elérni.

Figyelmeztető példa a székelykeresztúri tejszövetkezet története. Egy innovatív, jó ötlet szakmai hozzáértés nélkül. Az eredmény csődközeli helyzet, amelyből a szövetkezet legerősebb gazdasági szereplői próbálják meg kihúzni a szervezetet. Legfontosabb tanulságok: idő, elkötelezettség és szakmai hozzáértés az előkészítésben. A vezetést nem politikai, hanem szakmai alapon megszervezni. A gazdák körében tudatosítani, hogy a szövetkezet vezetősége az ő alkalmazottjuk, így rossz teljesítmény esetén le lehet cserélni. Szintén fontos, hogy a gazdák még a saját családjukban sem fogyasztották a szövetkezeti termékeket, így nem is ajánlották másoknak. A bukás közelében a közvetlen gazdasági érdeken keresztül lehetségessé vált a helyi fogyasztás és a tudatos vásárlás gondolatának terjesztése. Mára a helyzet változott, és a helyi boltokban is megjelentek ezek a termékek.

Hogyan látja az agrárjellegű szakmai tudás szerepét az agrárinnovációs folyamatban?

Jelenleg csekély. A jövőben elsősorban a középfokú agrárképzés területén látom a szerepét. A szaktanácsadás kultúrája a szocializmusban gyökerezik, rezignáltság és intézményi megközelítés érzékelhető mind a tanácsadók, mind a tudás befogadói, a gazdák körében. A gazdaképzések általánosak, nem gazdaság-specifikusak.

Szükségesnek látja-e, hogy az agrárinnovációs folyamatba más jellegű szakmai kompetenciák is helyet kapjanak ?

Természetesen! (Bár mihez képest más?) Ha az agrárinnováció az „innovációdonor" érdekeiből fakad, a dolog természeténél fogva nem a közösség javát szolgáló eredményeket hozza. Szükséges tehát a térségi szereplők részéről az innovációs szükséglet és annak formáinak részletes kidolgozása, csak ezek alapján lehet a

térség számára kedvező eredményt elérni. A fenti példák is azt mutatják, hogy időre van szükség a máshonnan átvett példák helyi adaptációjára és a minták használatához szükséges helyi kompetenciák megszerzésére. Ugyanakkor központi kérdésnek tekintem azt is, hogy alapvetően ne mások példáit igyekezzen a székelyföldi közösség átvenni, hanem saját megoldásait dolgozza ki!

Szükségesnek tartja-e, hogy az agrárinnováció kérdésköre a társadalmi nyilvánosságban is teret kapjon?

Az agrárinnováció az én értelmezésemben nem szorítkozhat az agrárium területére. Ha itt technológiák bevezetéséről beszélünk csupán, az jelentős veszélyeket hordoz magában a helyi társadalom számára. Ahhoz, hogy kiderüljön, hogy mely újítások bevezetése célszerű az agrárium területén, egyetértés kell szülessen abban, hogy melyek a székely közösség megmaradásához leghatékonyabb társadalmi célok. A termelés intenzifikálása egyértelműen a falusi lakosság elvándorlásához fog vezetni. És az elvándorlás külföldre fog történni, történik ma is. Ha közösségi innovációkban gondolkodunk, akkor ezek kialakulásához pedig tájékoztatás, szemléletformálás szükséges (pl. helyi termékek és szolgáltatások keresletének növelése). Ezért az agrárinnováció kérdéskörét társadalmi kérdésnek tartom, így a nyilvánosság részvétele elengedhetetlen!

Milyen esélyeket lát arra, hogy a székelyföldi térségben, vagy akár kisebb léptékben is az agrártevékenység lényeges mértékben megváltozzon, újszerű, versenyképes legyen? Melyek a cselekvési lehetőségek?

A székelyföldi mezőgazdálkodás folyamatos változásban van. Azt gondolom, hogy a gazdálkodás léptéke családi kell maradjon, nagy agrárvállalatok elterjedése a térség végső kivéreztetését jelentené. A családi lépték lehet valamivel nagyobb, mint ma, pl. 10-20 tehenes gazdaságok már képesek jó színvonalon eltartani egy-egy családot. A gazdálkodás módja ezért valamivel mechanizáltabb lesz, de érdemes a motorizált-kemizált megoldások mellett – vagy akár helyett – a természetbarát és akár állati erőre alapozott megoldásokat is számításba venni, amelyek népszerűsége és technológiai színvonala is folyamatosan javul Nyugat-Európában vagy az Egyesült Államokban.

Cselekvési területek:

- Konszenzusos egyetértés az innováció társadalmi céljainak a vonatkozásában, a célok megfogalmazása és következetes érvényesítése a politika minden szintjén. Ehhez kutatások és rengeteg társadalmi egyeztetés.

- Az agrártámogatási rendszer helyi szempontjainak az érvényesítése a nemzeti vagy EU-s politikában.
- Középfokú és felsőfokú oktatás kiterjesztése nagyon erősen a térségi adottságokra épített tananyagokkal, sok gyakorlattal, tanulmányutakkal. A családi gazdálkodás vonzóvá tétele a fiatalok körében.
- Szaktanácsadás személyre szabottan, közvetlenül a gazdának. A tanácsadást nem támogathatják ipari vállalatok, az közösségi szolgáltatás legyen! Tanulmányutak, tapasztalatcserék szervezése.
- Szövetkezeti modell elterjesztése. Az első sikerek és kudarcok alapján egyfajta társadalmi szolgáltatásként segíteni az új kezdeményezések beindítását annak érdekében, hogy újabb kudarcok elkerülhetőek legyenek, s az (erősen megtépázott) szövetkezeti gondolat ne kompromittálódjon tovább.
- Az anyagi támogatást a gazdaságok léptéke miatt elsősorban tőkeinjekcióként tartom elfogadhatónak. Ezt jelenleg a támogatási rendszerek viszonylag jól teljesítik.
- A hitel nagyvállalatoknak való dolog, a kis családi gazdaságok nem olyan tőketermelő képességűek, hogy ezt tömegesen elterjesztendőnek tartanám. Kiszolgáltatottságuk miatt a tisztán piaci hitelezést nagyon veszélyes területnek tartom. Közösségi kontroll alatt működő kedvezményes hitelek további bevezetését tartom lehetségesnek.
- Gazdasággal még a családban sem rendelkező fiatalok letelepedését és egy gazdaság elindítását lehetővé tevő támogatási modellek kidolgozása, bevezetése.

Úgy gondolom, hogy a világpiaci versenybe Székelyföldnek nem szabad beszállnia, hisz ott kudarcra van ítélve. Méreténél és kiszolgáltatottságánál fogva soha nem lesz képes a nagy agráripari konszernek erőfölényével még csak harcba szállni sem, nemhogy megnyerni a háborút. Így az egyetlen megoldásnak az ettől való távolmaradást és a helyi termelés-fogyasztás egyre nagyobb volumenének a kiépítését tartom. Ebben azonban számos innovatív eszköz áll rendelkezésre, nemes és izgalmas kihívás ezek elterjesztése! Ha bármiben segíthetek, örömmel veszek részt ilyen munkákban!

Könczei Csaba

„Az agrárinnovációs folyamatnak differenciálódnia kell, az igényeknek megfelelően…”

Kovászna megye Mezőgazdasági Igazgatóságának vezetőjeként e megye mezőgazdasági helyzetére van rálátásom, ennek alapján az ágazat jövőjéről, a Székelyföld mezőgazdasági lehetőségeiről fogalmazok meg néhány, általam fontosnak vélt állítást. Alkalmam volt megismerni Székelyföld (inkább Kovászna és Hargita megye) mezőgazdasági struktúráját, termelési potenciálját, a termelők igényeit és elvárásait. Ennek kapcsán érdekes következtetésekre jutottam. Székelyföld mezőgazdasági struktúrája alapjában véve sok hasonlóságot mutat. Azt gondolhatnánk, hogy az igények és elvárások egyformák a termelők részéről. Nem így van. Bizonyos jobb mezőgazdasági potenciállal rendelkező régiókban (Sepsiszentgyörgy környéke, Kézdivásárhely környéke, Alcsík) más a struktúra, mások a farm méretek, és ennek függvényében mások az elképzelések, és mások a gazdák elvárásai is. Itt az EU csatlakozás utáni első ciklusban kihangsúlyozottabb volt a pénzalapok felhasználása, önrészt is könnyebben sikerült biztosítani, és a fejlesztési folyamat hangsúlyozottabb, mint a gyengébb potenciálú régiókban. Kimondottan érvényes ez a növénytermesztési ágazatra, de érzékelhető az állattenyésztésben is. Szerintem azt kijelenthetjük, hogy Székelyföldön a családi gazdaságok fejlesztésére kell fordítani a hangsúlyt, de nem szabad szem elől tévesztenünk azokat a mezőgazdasági vállalkozásokat sem, melyek már meghaladták ezt a szintet. Talán Kovászna megyében van a legtöbb ilyen méretű vállalkozás, és itt érzékelhető leginkább a két különböző igény is. Gondolok itt például az infrastrukturális fejlesztésekre, elsősorban öntözési rendszerekre, de a jobb genetikai állományra is az állattenyésztésben. Ezekhez pályázati igények kapcsolódnak a fejlettebb termelők részéről, míg ilyen irányú igények nem fogalmazódtak meg a családi gazdaságok szintjen. Itt inkább gépek vásárlására, raktárak építésére, új technológiák megismerésére és alkalmazására van igény. Jelen pillanatban így látom a helyzetet, és ennek függvényében úgy gondolom, hogy az agrárinnovációs folyamatnak is differenciálódnia kell az igényeknek megfelelően.

Hogyan látja az agráriumon belül az innovatív kezdeményezések szerepét?

Fontosnak tartom, és teljes mértékben támogattam és támogatom a jövőben is az ilyen irányú kezdeményezéseket, és ezek minél szélesebb körben való terjesztését, ugyanis fokozatosan lecseréli a korábbi gyakorlatot, nyitottságra ösztönzi a termelőket az újszerű technológiák alkalmazására, ennek megfelelően piacra vihető terméket eredményez, s ez jobb megélhetést biztosít.

Ön hogyan ítéli meg az újszerű kezdeményezések térségi fontosságát, aktualitását?

Minden eszközzel szorgalmazni kell az innovatív kísérleteket, sőt, amennyiben lehet, külső logisztikai és anyagi támogatást kell nyújtani hozzájuk, de amint a fentiekben kifejtettem, nem mindegy, hogy milyen típusú innovatív kezdeményezést próbálunk előtérbe helyezni és promoválni egy adott térségben. Ezeket szelektálni és adaptálni kell az illető térség igényeihez és lehetőségeihez. Igazából ekkor lehet sikeres és időtálló egy innovatív kezdeményezés, ellenkező esetben negatív példa lesz. A szakemberek szerepe kettős: megcsinálni ezt a szelekciót és kommunikálni a potenciális érdeklődőkkel. És itt látok egy olyan problémát, melyen feltétlenül javítani kell. A mezőgazdasági szakemberek és a mezőgazdasági termelők közötti kommunikációt sokkal konkrétabbá és hatékonyabbá kell tenni. Hiába beszélnek a szakemberek, esetleg akadémiai szinten, egymás között, ha az csak kevés mértékben jut le a termelők szintjére. Persze ehhez a termelők önszerveződési formái elengedhetetlen tényezőt képeznek, és partnerekké kell váljanak. Igen, partnerekké. Partnerség nélkül nincs innováció!

Az agrárinnovációnak az a fontos szerepe, hogy olyan lehetőségekre hívja fel a figyelmet az agráriumon belül, melyek beilleszthetők az EU-s agrárpolitika kereteibe, esetleg még akkor is, ha ez a keret nem igazából megfelelő az illető térség viszonyainak.

Hogyan jellemezné azok helyzetét, akik újszerű tevékenységekbe fogtak? Milyen eredményeket, előrelépéseket érzékel?

Elég nehéz a helyzetük, rengeteg kitartást és elhívatottságot igényel, amíg pozitív eredmények jelentkeznek.

Melyek az innovatív kísérletek előtt álló fontosabb gondok, akadályok?

Azon kívül, hogy meg kell küzdeniük a piaci viszonyokkal és bizonyos bürokratikus nehézségekbe ütköznek az engedelyeztetésnél is, az innovatív kezdeményezésüket el kell fogadtatniuk a környezetükkel. Szerintem ez az a tényező, mely

legalább olyan mértékben akadályozza egy innovatív kezdeményezés megvalósítását, mint az esetleges anyagi veszteség. Az emberek nagy része fél attól, hogy a szűk környezete különcnek tartja. Sajnos, a köztudatban az innováció fogalma gyakran hasonul a különcködés pejoratív értelemben vett fogalmaval.

Véleménye szerint mire lenne szükség ahhoz, hogy az újszerű kezdeményezések talpon maradjanak, erősödjenek?

Elsősorban, mint már mondottam, egy hatékonyabb kommunikáción át önbizalmat és persze megfelelő szakmai alapot biztosítani az ilyen kezdeményezéseknek. És ha mindezek mellé még sikerül külső logisztikai és anyagi támogatást nyújtani, akkor szerintem megalkottunk egy sikeres modellt. Ez a dolog csak a közösségi vezetők és a szakemberek közös munkájával valósítható meg, nagyobb mértékben a szakmaiságra építve. Egyszóval olyan jogi, gazdasági, adminisztratív környezetet kell teremteni, ahol az innovatív kezdeményező és kezdeményezés „jól érzi magát". És itt hívnám fel a figyelmet a klaszter típusú szervezeti formára, ugyanis ez a típusú szerveződési forma, mely magába tömöríti egy ágazaton és egy térségen belül az összes meghatározó szereplőt, katalizátora lehet ennek a kommunikációs folyamatnak, és az innovációs kezdeményezés megfelelő környezetének megteremtésében. És ez is innovatív és működőképes, jó példa rá néhány klaszter Kovászna megyében (Agrofood, Green Energy, ProWood klaszterek).

Az ágazati egyesületek, szervezetek létrehozása, működése mennyiben segítheti az innovációt? Lát-e erre pozitív példákat?

Teljes mértékben, sőt, véleményem szerint igazából csak ezen szervezeteken keresztül beszélhetünk hatékony agrárinnovációról. Vannak pozitív példák, például biotermesztők, energiafűz termesztők, satöbbi. Ezen egyesületi szerveződések nem szorítkozhatnak csak az értékesítesi feladatok vagy csak érdekvédelmi feladatok megoldására, hanem tevékenységük jó nagy részét szakmai vonalon kell megvalósítsák. Az egész mezőgazdasági termelési folyamatba sokkal több szakmaiságot és szervezettséget kell képviselniük és bevinniük, csak így tudnak a tagjaik (termelők) a változó piac feltételeinek a jelenleginél nagyobb mértékben eleget tenni.

Hogyan látja az agrárjellegű szakmai tudás szerepét az agrárinnovációs folyamatban?

Fontos, a jövőben még fontosabb leginkább a farm management (gazdasági számítások, hatékonyság stb.) terén.

Szükségesnek látja-e, hogy az agrárinnovációs folyamatba más jellegű szakmai kompetenciák is helyet kapjanak, például a marketing, kommunikáció, helyi fejlesztés, közösségfejlesztés, szociálpolitika, munkaerőpiaci témák terén?

Igen, mindenikben a felsoroltak közül.

Szükségesnek tartja-e, hogy az agrárinnováció kérdésköre a társadalmi nyilvánosságban is teret kapjon? Vagy maradjon ez az ágazaton belül?

Maradjon az ágazaton belül.

Milyen esélyeket lát arra, hogy a székelyföldi térségben, vagy akár kisebb léptékben is az agrártevékenység lényeges mértékben megváltozzon, újszerű, versenyképes legyen? Melyek a cselekvési lehetőségek?

Lehetőségek vannak és szerintem jó esélyek is. De itt még egyszer visszatérnék az agrárinnovációs folyamat differenciáltságának szükségességére, ugyanis az tény, hogy a székelyföldi mezőgazdaság alapjait a családi léptékű farmok kell képezzék, de pont az agrárinnovációnak köszönhetően talán a vállalkozás léptékű farmokat is, és ezek már léteznek és számolni kell velük, Kovászna megyében be lehet építeni egy megfelelő, környezetbarát székelyföldi mezőgazdasági rendszerbe. Nem tudunk, és nem is szabad kizárólag csak a családi léptékű gazdaságokban gondolkodni. Van, ahol ez nem fog működni hatékonyan. Arra kell törekednünk, hogy ezekben a régiókban egyensúlyt teremtsünk a két gazdasági modell között. A vállalkozás szintű farmok, pár száz hektár és/vagy pár száz fejős tehén, melyek megtalálhatók nálunk ugyan még „kicsik” akar EU-s, akár Románia szinten, de nem hiszem azt, hogy át/vissza alakulnának a családi farm léptékére. Ezt nem tudjuk figyelmen kívül hagyni, és arra kell törekednünk, hogy ezen gazdaságoknak minél kevesebb negatív hatása legyen a székelyföldi környezetre.

Antal Zoltán

Helyzetkép a Nyárád mentéről

A 66 települést, 38 ezer lelket számláló, történelmi, nyelvi és kulturális szempontból egységes Nyárád mente Maros megye Hargita megyével határos részén terül el, az itt élő lakosság több mint 90%-a pedig magyar ajkú. Kisebbségi sorsra jutott közösségünk nézőpontjából kisrégiónkat tekinthetjük akár őrhelynek, végvárnak is. Ezért talán nem túlzás azt állítani, stratégiai fontossággal bír a Nyárád mentén élő közösségeink fennmaradása és megerősödése.

Annak ellenére, hogy a régió központja, Nyárádszereda néhány éve várossá „lépett elő", illetve eltekintve attól, hogy Jedd és Koronka lassan Marosvásárhely külvárosa lesz, régiónk mégiscsak rurális övezetnek tekinthető. A „vidéki" státusból fakadó, aggasztó társadalmi és gazdasági folyamatok ecsetelése szükségtelen. Az ok feltárás, illetve az irányelvek és lehetséges megoldások megfogalmazása is megtörtént: teljes mértékben azonosulni tudok olyan „szakemberekkel", mint például Bányász József[1] vagy Kolumbán Gábor. Vidékfejlesztéssel kapcsolatos gondolataik mögött egyszerre érezhető a tárgyismeret, a lényegre törő, józan, humánus gondolkodás, valamint a szellemi és érzelmi kötődés, az elkötelezettség a székely falu, falusi ember sorsa, jövője iránt.

Vidékfejlesztés a Nyárád mentén: intézmények, kezdeményezések

A Nyárád menti vidékfejlesztési kezdeményezések intézményi hátterének rövid ismertetése előtt, némiképp ellentmondva az alábbiakban leírtakkal, úgy látom, a vidék, az agrárium „megváltására" irányuló törekvések sokszor még mindig párhuzamosak egymással. Pedig a hálózatos gondolkodásnak, a partnerségen alapuló együttműködésnek lassan másfél évtizedes múltja van a Nyárád mentén.

2002-ben hoztuk létre a **Nyárádmente Kistérségi Társulást**, melynek elsődleges és konkrét célkitűzése egy vidékfejlesztési információs hálózat létrehozása és működtetése volt a Nyárádmente tizenhárom községe számára. Ugyanakkor, a

[1] Bányász József: Az élet szolgálatában. In *Vidék es versenyképesség: Agrárinnovációs helyzetkép a székelyföldi térségben*

Kistérség megalapításától kezdve a vidékfejlesztés nélkülözhetetlen összetevőjének tekintette a vidéki gazdaság, ezen belül a mezőgazdaság, a turizmus, a kézműves és kisipari tevékenységek fejlesztését, illetve a kulturális – épített és szellemi – örökség megőrzését és értékesítését. A Kistérségi Társulás 2011-ben nyerte el – más szervezetekkel partnerségben – a Nyárád és Küküllő mente Natura 2000-es védett területeinek adminisztrálási jogát.

E kistérségi szintű együttműködés gyümölcseként, mondhatni szinte „magától" érett LEADER térséggé a Nyárádmente 2012-ben, a **Nyárádmente LEADER Egyesület** megalakulásával. Súlyosan sérült azonban az egyik legfontosabb LEADER alapelv, az *aluról jövő kezdeményezés* princípiuma. A lakosság bizalma megrendült az „emberközelinek" szánt LEADER programban, de csalódtak a HACS képviselőiben, alkalmazottaiban is. Megerősítést nyert bennük az a több évtizedes keserű tapasztalat, miszerint az egyszerű, falusi embernek továbbra sincs beleszólása az őt és közösségét érintő kérdésekbe. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv kritériumrendszerének kényszerzubbonyába bújtatott LEADER intézkedések egyben szinte lehetetlenné teszik a valóban *innovatív* kezdeményezések támogatását. A tavaly zárult hétéves tervezési időszakban a LEADER program által gyakorlatilag támogathatatlanok voltak a civil szervezetek és az egyházak is. Tragikomikus, hogy a falusi fiatalok számára legkedvezőbb feltételek mellett lehívható, a falusi ember igényeihez legközelebb álló *Fiatal gazdák támogatása* 112L LEADER intézkedés keretében, a 2014 februárjáig leadott nyolc pályázat közül hét elvérzett, és mindössze egyetlen egy nyert támogatást.

Van tehát intézményi háttér, és, bár nehezen megközelíthetőek, de vannak pénzalapok is. Vannak ágazati egyesületek: szinte minden községben szervezetbe tömörültek az állattartó gazdák. Az értékesítés megszervezése céljából egyesületet hoztak létre a térség zöldségtermelői. Indult civil szervezeti kezdeményezés közvetlen értékesítési hálózat kiépítése és működtetése céljából (webkamra). Létezik kis kapacitású gyümölcsprés működtetését biztosító közösségi projekt. Van olyan kezdeményezés, amely a magyarországi élelmezési és vidékfejlesztési klaszter-modellt szeretné adaptálni majd alkalmazni a térségben. Folyamatosan vannak képzések, gazda- és gazdasszonytanfolyamok, szemináriumok, értekezletek és konferenciák, termék- és kézműves vásárok, bemutatók. A Nyárád mentén is indul a Tündérkert mozgalom, az őshonos gyümölcsfák újratelepítésére.

Hogyan tovább?

Nem biztos, hogy feltétlenül egy mederbe kell terelni ezeket az egymással párhuzamosan csörgedező patakocskákat. Az viszont biztos, hogy végül mindegyiknek ugyanazt a malomkereket kell hajtania. A bevált, működő modelleket át lehet venni, van miből ihletet meríteni, van kitől tanulni: Átalvető, Transylvania Authentica, Székelygyümölcs, Góbé stb.

Továbbra is megoldásra váró feladatok a Nyárád mente alsó és középső részén termelő gazdák érdekeinek képviselete. Még mindig nagy kihívást jelent a termékek hatékony értékesítésének a megszervezése, avagy azok hozzáadott értékének növelése feldolgozás révén. Szükséges és sürgős tennivaló a térségi értékek pontos felleltározása, megőrzése, innovatív promóciója és értékesítése a turizmus által.

A legnehezebb pedig: tudatosítani önmagunkban és a szétmorzsolódó falusi közösségeinkben, fiataljainkban: csak úgy lehet eleget tenni ezen feladatoknak, ha képesek vagyunk gondolkodásmódunk, értékrendünk megváltoztatására.

Lázár Tibor

„Vannak innovatív folyamatok a méhészeten belül…”

A méhész egyesületnek nagyon nagy a tradíciója, mert az visszanyúlik egészen az 1800-as évek derekára. Most ezt vehetjük romániai megalakulásnak. Tulajdonképpen akkor még Erdély nem Romániához tartozott, de úgy tartják, hogy Grand Miklós tanító volt az, aki a méhész egyesületet Erdélyben megalapította, és az azóta kisebb-nagyobb szakadásokkal működött.

A csíkszeredai egyesület már az ’50-es évektől működött. Hogy mondjak neveket is, például Nagy Imre, a festő is benne volt abban az alapító bizottságban az ’50-es években, amely a csíkszeredai méhész egyesületet megalakította. Amikor 1968-ban Hargita megye létrejött, akkor megalakult a megyei egyesület, azóta tulajdonképpen megszakítás nélkül és folyamatosan működik. Adminisztrációs átalakulások voltak a rendszerváltás után. A Hargita Megyei Méhészek Egyesülete, amelynek az elnöke vagyok, tulajdonképpen beletartozik az országos méhész egyesületbe, amelynek Bukarestben van a központja, és maga a vagyon is, ez a székhely is az országos egyesületnek a tulajdona. Azért próbáljuk ezt az egyesületet ilyen formában fenntartani, hogy semmi esetre se tudják az épületet elvenni tőlünk, mert mégis csak kell legyen egy székhely, és egy ilyen irodának a fenntartása mégsem egy egyszerű feladat, főleg, ha bért is kell fizetni. Ide tartozik nekünk egy üzlethelyiség, egy raktárhelyiség, és van egy bérbe kiadott rész is, ami tulajdonképpen besegít abban, hogy úgy, ahogy, fenn tudjuk tartani.

Kétfelé van osztva az egyesület, mert az Apicola egy Kft. Az egyesület nonprofit lehet csak, és ahhoz, hogy tudjon kereskedelmi tevékenységet folytatni, ahhoz feltétlenül kellett egy Kft. Az egyesület vezetői azok tulajdonképpen, akik irányítják a Kft.-t is, plusz az épületnek a fenntartása a Kft-t terheli. Az egyesület a kevés tagsági díjból csak összejöveteleket tud megszervezni, apró-cseprő dolgokat tudunk csak ebből kifizetni. Ez azért jó egyrészt így, hogy az egyesület és a Kft. együttesen működik, hogy az egyesületnek mégis van székhelye, és van egy személy, aki állandó jelleggel itt van, és ha valaki bejön, és méhészetről érdeklődik, akkor azt tudja tájékoztatni. Ha konkrétabb dolgok vannak, akkor összejövünk többen is, megvitatjuk, megtárgyaljuk és eldöntjük, hogy mi hogy legyen, vagy szakmailag mi méhészek megtárgyaljuk, hogy mit is lehet tenni, mert ugye, ez egy szakmai tevékenység. Ez így tud működni. Az egész világ méhész egyesülete a második legnagyobb egyesü-

leti forma a világon. Talán az UNESCO a legkiterjedtebb egyesület a világon és utána a méhész egyesület van a második helyen, és tartja magát. Én láttam arra példát, hogy az egyik országban több mint tíz fele szakadt az egyesületi egység, és egyáltalán nem volt jó, és azután, hogy sikerült újra egyesíteni a széthullott egyesületet, teljesen másképp működik. Mi azért itt azon gondolkodunk, hogy a székelyföldi formát összetartsuk, összehúzzuk. Bár külön működik az udvarhelyi egyesület, de azzal is jó viszonyban vagyunk. Ott van a Nyárád menti egyesületük, amivel nagyon jó kapcsolatban állunk. Én ajánlom nekik is, és a sepsiszentgyörgyieknek is, hogy hozzanak létre lovagrendet, mert az a méhészetnek fényt adna és a méztermékeknek is. Próbáltak ráhangolódni. Szeretném lovagi öltözetben bemutatni, hogy mit jelent mézlovagnak lenni és miért kellene ezeknek megszületniük. Ha ezt így, székelyföldi léptékben ki tudnánk vitelezni, akkor úgy érzem, hogy azt mondhatnánk, hogy valamit tettünk a jövő érdekében, mert egy ilyen dolgot kivitelezni, megszervezni úgy érzem, hogy elég nagy munka. Jelen pillanatban Csíkszéki és Udvarhelyi lovagrend van, ez a kettő működik. Magyarországon tizennyolc ilyen lovagrend van, ezért mézfesztiválok vagy hasonlók alkalmával olyan szép felvonulásokat csinálnak, hogy annak csodájára jár mindenki. Ha nekünk is sikerülne a meglévő négy pontot összekötnünk és egy csíkszeredai mézfesztiválon székelyföldi lovagrendekkel megjelenni, és ahhoz még három-négy magyarországi is eljön, mert mi is elmegyünk hozzájuk, akkor már egy nagyon szép felvonulást tudnánk csinálni, ami hírét vinné a méznek. Ezek azok a gondolatok, amiket szervezeti formában próbálunk összehozni.

Ezen kívül a szervezet szerepe abban áll, hogy tanácsokkal ellássa a méhészeket. Összefogja tulajdonképpen a méhészeket és segíti tanácsokkal. Például éppen most jelent meg a nemzeti program 2014-2020-as időszakra. Mi megnézzük és a méhészekkel közöljük, hogy mire kell hangolódni, mi elérhető lehetőség számukra. Ezen kívül mi segítjük őket, amiben tudjuk, illetve a megyei tanács is. Mindezeken kívül szervezünk a méhészeknek szakmai kirándulásokat. Például voltunk Nyugat-Magyarországon, Szlovéniában, Ausztriában, de tavaly voltunk Kijevben is az Apimondia-ra (szerk. megjegyzése: Nemzetközi Méhészeti Kongresszus). Most is tervezünk egy ilyen kirándulást, hogyha az ember már valahova elment, akkor a turizmussal is összekötjük, hogy valami szépet is lássanak az emberek, ne csak a szakmát. Voltak itt szlovén szakemberek, körbevezettük őket, hogy megmutassuk, hogy milyen tájaink vannak és milyen méhészeink itt is, és ők meghívtak, hogy feltétlenül látogassunk oda, csak ezt óriási munka megszervezni, és azon is múlik, hogy összegyűl-e annyi jelentkező méhész, hogy érdemes legyen megszervezni.

Méhész van körülbelül 800 Hargita megyében, és a mi egyesületünknek tagja körülbelül 490, vagyis 500 körül van a tagok száma, de ezek nem jönnek mind ide. Akikről elmondható, hogy aktív tagok, azok száma olyan 300-ra tehető. Ugyanakkor van egy növekedés is, mert ezelőtt tíz évvel a méhészetek zöme hobby méhész volt kevés méhcsaláddal, 10-50 család között tartottak, de olyan is volt, hogy három méhcsaládja volt. Most viszont 200 méhész 30-on felüli méhcsalád számmal rendelkezik, de ezek között olyan is van, hogy 200-300 családot tart. Erre is van példa. Ebben szerepe van a pályázatoknak is, mert az megszabja, hogy hány méhcsalád kell legyen és azt is, hogy mennyit kell ezeknek a száma öt év alatt növekedjen, így szaporodtak fel aztán a méhcsaládok. Én a szaporodás okát két tényezőben látom. Egyrészt kevés a munkahely, ezért keresik az emberek a helyüket, hogy miből tudják a családot fenntartani. Így jelentek meg a fiatal méhészek is. Ezért próbálnak bővíteni, és akinek volt alapja, mert az édesapja is 5-10 családdal dolgozott, akkor már a fia megpróbálta azt is, hogy nem tudná-e ebből a családot valahogy eltartani. Ez az egyik magyarázat, a másik meg a pályázatokhoz kapcsolódik. A 142-es és a 112-es intézkedés keretében elég sokan pályáztak, és most ismét várjuk az új kiírást. Erre hajtanak nagyon sokan, hogy ezt a pályázatot megfogják, mert ezáltal egy kicsi pénzhez jutnak, és tudják bővíteni a méhészetet.

Felvetődik két kérdés ezzel kapcsolatban. Szaporodnak a méhészek, szaporodnak a méhcsaládok, és mi lesz a mézzel, mert a piac is nagyon lényeges, mivel a mézet el is kell adni, nem csak megtermelni, és ha nem tudjuk eladni, akkor azt már tudjuk, hogy hova vezet. Európa pillanatnyilag körülbelül a 60 százalékát tudja a mézfogyasztásának megtermelni. Ez azt jelenti, hogy piac még mindig van, igaz, hogy az árak ingadoznak, de egy biztos piac az unió felé van. A helyi mézfogyasztás is növekvő tendenciát mutat, és a fogyasztás és mézfesztivál célja az, hogy népszerűsítsük a mézet, hogy minél többet fogyasszanak belőle, mert az egészséget ott kell keresni, a mézben először, majd utána az orvosoknál, másodsorban csak. Több olyan európai ország is van, ahol átlagosan több mézet fogyasztanak, mint itt, nálunk, mert van, ahol háztartásonként két kiló mézet fogyasztanak, itt ez fél kilóra tehető. A mézfesztiválon volt tizenöt sátrunk. Nem azért vittünk annyi méhészt oda, hogy na, most ő jövedelemre tesz szert két nap alatt, hanem azért, hogy megmutassuk, hogy sokan vagyunk, és sokféle mézet termelünk, és a fő cél az volt, hogy az emberek minél többet kóstoljanak és mindenki eldöntse, hogy kinek mi ízlik.

Tulajdonképpen a mézben csak egy kisebb befolyásoló tényező az, hogy miről hordta a virágport a méh. A teák ízben és hatásban változóak, a mézben is létezik

ez az íz és hatás, amit a virágról kapott. A második fele a méznek, amit a méh tett hozzá a garatváladékából, ami kiegészíti az emberi szervezetben az összes enzimet, ami az emésztéshez szükséges és a szervezet nem termeli meg, az ott van, benne a mézben. Ha én naponta azt a két-három kanál mézet reggelinél bevittem a gyomromba, akkor a lebontás tökéletes. Ezt kellene kihangsúlyozni.

A magyar és székely területen olyan 150 éve jelent meg a kasos méhészet. Na, és a Székelyföld az a hely, ahol eggyel több típusú kaptár van, mint méhész. Annyira újítóak, innovatívak voltak ezek az emberek, hogy mindenki akart valami újat csinálni. Na, most ezen lehet vitázni, hogy ez jó, vagy rossz, de érdekes az, hogy Európának összesen három típusú kaptára van, és a világ nagy részében egy típusú kaptárral dolgoznak. Itt pedig több, mint ezer típusú kaptár van, és a mai napig azon gondolkoznak ezek az emberek, hogy mit lehetne újítani, jobban csinálni. És hogy mi ebben a cél? Nem mindegy, hogy én egy munkát mennyi idő alatt tudok elvégezni, hogy hány méhcsaládot tudok megnézni egyszerre. Ötöt, vagy tizenötöt, vagy húszat, ez nagyon nem mindegy. Az, hogy mennyivel tudok egyszerre dolgozni attól függ, hogy milyen a technikai felszerelésem, amivel dolgozok. Minél több méhcsaláddal tudok dolgozni, annál több mézet tudok termelni. Amikor megjelent az első virágporszedő, akkor hoztak ide egy virágporszedőt, ami mai szemmel nézve olyan volt, mint a gyerekjáték, méhekhez egyáltalán nem felelt meg, nem lehetett vele hatékonyan dolgozni. Abból kialakulva annyiféle virágporszedő megjelent itt, a térségben, és olyan komoly virágporszedési eredményt értek el itt a méhészek, hogy hihetetlen. 1990-ben itt, a méhészüzletben nem volt egy kaptár sem, máshol mindenhol volt. Mondták, hogy itt nem megy a kaptár, mert itt megcsinálják a méhészek maguknak. Elhoztunk egy szállítmány kaptárt, és egyetlen egyet el nem tudtunk adni. Öt év múlva el kellett vitessük a vásárhelyi kollégákkal, mert nekünk itt a helyet foglalta. Működik a méhész szellem, de működik máshol is a világban, van fejlődés. Például Magyarország nagyon sokat fejlődött technika szempontjából az utóbbi harminc évben, és ez annak volt tulajdonítható, hogy a méhészek közt mindenféle szakmai ember megtalálható. Például valaki egy gyárban dolgozott mint lakatos, és otthon méhészkedett. Tehát volt már neki egy alapszakmája, és ezt a szakmát tudta bevinni a méhészetbe, hogy milyen pergetőt csináljon. A másik ember elektronikus volt, azt tudta bevinni. Ezért itt olyan hihetetlen fejlődés volt, hogy mikor a szlovénok itt voltak, akkor elcsodálkoztak a mi felszereléseinken. Például a mi konténer rendszerünkhöz hasonlítva az övék nem jó, azzal csak kínlódnak. Itt már ez annyira kialakult, hogy jól méhészkednek az embe-

rek és van fejlődés. Ilyen a porszívós leszívás is. Ugye a méheket el kell távolítani, amikor ki akarjuk venni a mézet. Már harminc évvel ezelőtt használták a porszívós leszívást, de én már akkor nem a porszívóst használtam, hanem a sűrített levegőst. A mai napig is azt használom. Még csak a porszívós terjedt el, de ezt a módszert meg sem közelíti. Porszívós módszerrel csak úgy tudja eltávolítani a lépek közül a méheket a méhész, ha kifújja a szabadba. Azt, hogy a kaptárba visszafújja nem tudja megcsinálni, mert nem elég erős a nyomás, nagyobb nyomás kell. Én ezt sűrített levegővel csinálom, ezért nem kell kiszedjem a kereteket. Nem kell kifújjam a méheket a szabadba, hogy ők aztán másszanak vissza, nincsen bajom vele. Fele erővel működik. Megnézik, de a mai napig nem merik folytatni. Vagy ott van a rajzásgátlás. A méheknél természetes szaporulat van. A méhraj, amikor kiszáll a méhkaptárból, akkor a legközelebbi fán megpihen, de onnan elmegy két-három kilométerre legalább, ott telepszik meg. Hogy miért? Mert minél messzebb akarnak menni az anyacsaládtól, ez ösztönük nekik. Na, most az egy nagyon nehéz munka, hogy őket össze lehessen szedni. Erre van egy módszer, amit én évek óta alkalmazok, ami következtében nem rajoznak a méheim. Ahhoz, hogy a méhcsalád rajozni tudjon, ahhoz a család anyabölcsőt kell húzzon, anyát kell neveljen. Minden méhcsaládnál van egyetlen anya. Ha most innen a rajjal a meglévő anya elment, akkor itt helyben egy anya kell maradjon, azt egyszer fel kell nevelni. Ennek a nevelésénél, amikor ez a rajzásszezon van, akkor én a kaptárt forgatom, fejre állítom. Ezért az anyabölcső, amiből az anya kel ki, az mindig függőlegesen lefele van. Ha abban az időszakban megfordítom a kaptárt fejjel lefele, amikor az anyabölcsőt építi, akkor az mindig megfordul, és akkor azt az anya lerágja, s újat épít ellenkezőleg. Na, én addig forgatom a kaptárt, amíg egy hónap eltelik, és a rajzási időszak lejár. Egy hétig úgy van, és egy hét alatt ő csak annyira tudja megépíteni a bölcsőt, hogy még nincs kész. Na, és akkor addig forgatom a kaptárt, amíg ez a rajzási ösztön elmúlik, és az anya mindig rágja le a bölcsőt, amit felépített. Tulajdonképpen becsapom és nagyon egyszerű a módszer. Nem kell keresgélni a bölcsőt, mert az nagy munka. Megtalálják ők, hogy hol kell lerágni. Le lehetne rombolni, de nehéz megkeresni a méhésznek, így meg lerombolják ők. De például van ez a csepegtetős rendszer, amit arra használnak, hogy így etetik a növényeket. Ezt már nagyon használják mindenfele, és ezt a méhészek is felfedezték. Ez azon alapszik, hogy van egy körülbelül 0,51 atmoszférás szelep a csövecskénél, ahol megy be a folyadék. Amikor én egy ilyen vezetékbe be kell préseljem a folyadékot, akkor az 1 atmoszféra meg kell legyen ahhoz, hogy a szelepek megnyíljanak. Ha lyukak volnának a csövön, akkor ahogy menne be a folyadék, az

első lyukon sok víz kimenne, és a végéig nem érne el a csőnek. Az első növény sokat kapna, az utolsó semmit. De mivel hogy így egy ilyen szeleprendszer van, úgy mindegyik csak akkor nyílik, amikor annyira telítődött folyadékkal a cső, vagyis az 1 atmoszféra nyomást elérte. Amikor megnyílik, akkor enged mindegyik növényre ugyanannyi mennyiségű folyadékot. Ezt a méhészek felhasználják etetésre. Beteszek mindegyik kaptárba egy ilyen csövecskét egy szeleppel. Központilag egy pompával nyomatja a szirupot, és a 150 családnak egy időben csepeg be a szirup. Akkor azt tudja, hogy kell menjen a pompa tíz percet, tíz perc alatt megtelik az az edény, amelyiknek meg kell, elzárja, és kész az etetés aznapra. Ha nem így oldja meg, akkor kell venni a vedret és a merítőt, s minden egyes kaptárba be kell tölteni. Na, ha van 200-300 méhcsalád, akkor azt el kell képzelni, hogy mennyi időt vesz fel. Vannak innovatív dolgok a méhészeten belül, de ezek megoszlanak, mindenki próbálja átvenni. Most már van olyan méz, amit gyümölcsökkel kavarnak ki, vagy krémméz is van. Van Korondon méhész, aki csinálja ezeket a nagyon finom krémmézeket homoktövissel, áfonyával, ribizlivel. Akkor tesznek már magvakat is, vagy szárított gyümölcsöket a mézbe. Esztétikus is, finom is, különleges is. Mindent ki kell találni, hogy az emberek a mézet megegyék. Szemnek, szájnak kell tetsszen, hogy kezdjék fogyasztani.

Sajnos a tagoknak anyagi támogatást az egyesület nem tud biztosítani, viszont annyit tudunk tenni, hogyha egy ilyen méhész megjelenik, aki valamiben újít mézkészítés terén, akkor azt megpróbáljuk másoknak is megmutatni, hogy tanuljanak tőle, és másolják le azt, amit csinál. Tapasztalatcserére tudunk adni lehetőséget. Azt tudom mondani, hogy a méhész társadalom egyedülálló. Nem rejti véka alá a szakmát, hanem kiteríti, megmutatja. Ha kitalált valamit, akkor nyugodtan megmutatja, hogy ne, ezzel a kísérlettel ezt érte el, eljutott idáig, és ha valaki eredményesnek látja, akkor lehet próbálkozni vele, ez nagyon működik a méhészeknél. Ez nem csak itt, nálunk van így, hanem mindenhol a nagyvilágban. Mondhatni, hogy ez a méhészet fejlődésének a titka. Aki újít, azt ha anyagilag nem is tudjuk támogatni, de legalább úgymond elméletileg, szellemileg támogatjuk. És akkor jön másvalaki, megkérdezi a másik méhészt, hogy ő hogyan csinálta és akkor még újít. Ilyen megbeszélések alkalmával is van erre lehetőség. Vannak ilyen megbeszélések, a méhészek összegyűlnek ott, és egymás között is megosztják az információkat. Van, aki képben is megmutatja, megosztja, amit csinált, kitalált. Egy más társadalom a méhész társadalom. Nem számít, hogy valakinek milyen végzettsége van, vagy foglalkozása. Lehet kazánfűtő vagy akadémikus, mert amikor összeülnek, akkor ugyanazt a nyelvet

beszélik, nincs olyan, hogy valaki okosabbnak tartja magát. Lehet, hogy a kazánfűtő olyat mond, hogy az akadémikus azt mondja rá, hogy ez miért nem neki jutott eszébe. Nincs semmilyen megkülönböztetés, egyformák, mint a borászok, mert talán még ők ilyenek. Volt olyan nagy tudású méhésznek előadása Budapesten, akire mindenki nagyon felnézett, aztán kiderült a végén, hogy ő is kell az itteni méhészektől tanuljon. Ezt nagyon jó dolognak tartom, és más szakmában nincs meg ez. Csodálatra méltó az, hogy milyenek a méhészek, és milyen szeretettel fogadja egyik csoport a másikat. Nekünk, itteni, magyar méhészeknek előnyünk van, mert öt országban van kapcsolatunk magyar nyelven. Románia, Magyarország, Szlovénia, Szlovákia, Horvátország, de van Vajdaságban is és Ukrajnában és még sorolhatnánk. Szlovákiában, az Ipolyság mentén van egy olyan barátom, aki mesterséges anyapároztatással foglalkozik. Na, el kell képzelni egy olyan kis rovar esetében, milyen lehet a mesterséges megtermékenyítés.

Ahhoz, hogy rohamosan és nagyobb mértékben kísérletezni, fejlődni lehessen, pénzre lenne szükség, mivel azt tudni kell, hogy bármilyen kísérletet ha megpróbálok, az még nem biztos, hogy sikeres lesz. Ez megint időveszteség, és ma, ebben a rohanó világban az a legnagyobb baj, hogy nagyon kevés az idő. A méhészetnek van egy olyan hátránya, hogy szezonális munka, van egy ideje, szezonja. Március 15-től maximum szeptember derekáig lehet ezzel foglalkozni, utána munka a méhészetben nagyon kevés. Ez alatt a három-négy hónap alatt nem biztos, hogy tudok annyi mézet termelni, hogy azzal a méhészet túl tudjon élni. Télen csak annyit tudunk csinálni, hogy olvasunk, javítjuk a méhészeti felszereléseket, mert az is romlik, esetleg ha új jelenik meg, megcsináljuk, vagy meg kell vegyük. Na, de nem a pénz a legfontosabb dolog a méhészet fennmaradásával kapcsolatban. A tanfolyamokon is azt szoktam mondani a diákoknak, hogy a méhésznek a legfontosabb a szorgalom. Csak az tud méhész lenni, aki szorgalmas, folyamatosan dolgozik és megy, tanul. Tehát a szorgalom a legfontosabb, de azután fontos az is, hogy valaki fizikailag is jó erőnlétben legyen. Ezt nem lehet asztal mellől irányítani. Még azok a méhészek is, akik több száz méhcsaláddal dolgoznak és ha alkalmazottja is van a méhészetnek és a család is besegít esetleg, akkor is a fő munkákat ő végzi, ami a családok átnézését, irányítását akkor ő végzi. Viszont még ezek után szükség van anyagiakra, mert egy méhészet nem kevés pénzből áll össze. Egy-két családdal úgy ahogy el lehet indulni, de ez is sok pénzbe kerül, és ez kevés az elinduláshoz. Ha az ember tovább bővíti az állományt tíz-tizenöt, száz családdal, akkor oda több és komolyabb felszerelés kell, ami pénzbe kerül. Ezeket vagy megcsinálom, vagy

megveszem. De még akkor is, ha megcsinálom, pénzbe kerül, mert villanyáram, anyag, mindent elő kell teremteni. Ebben a szakmában sosincs olyan, hogy kész, befejeztem, lehet hátradőlni, folyik a pénz. Nem is beszélve arról, hogy volt olyan, hogy 40-42 fokos melegben kellett a mézet pergetni, mert csak négy nap állt e célból a rendelkezésünkre, el kellett végezni. Kétezer kiló mézet kellett kipergetni, nagyon keményen kellett dolgozni. Azt a munkát végezni, az nem könnyű dolog. Én már ezt nem csinálom, kevesebbet termelek, s megvan nekem a módszerem.

Tulajdonképpen nekünk semmi közünk ahhoz, hogy ki hogyan dolgozik. Egyetlen dolog lenne, amihez közünk lenne, és ami Romániában nincs megszervezve, és ez az egészségügyi ellenőrzés. Abban lenne közünk ehhez, hogy odamennénk, s megnéznénk, hogy mennyire felelnek meg a méhészetek, de hál' Istennek itt még nem robbant ki egy olyan fertőzési veszély, amit tudna bajt okozni. Ezt kellene féken tartani, de ez megint pénz kérdése. Magyarországon kötelező. Az állatorvosnak meg van adva a körzete, s ahány méhcsaládot megnézett, azt írja alá és ennyi. Ehhez felkészültsége van, tehát van egy olyan szakmai tudása, hogy csakugyan, amit megnézett, és aminek aláírta a papírját, az rendben van. Itt is vannak, méhegészségügyi könyvet kiadtunk, de méhegészségügyi szervek nincsenek. Itt van némi hiányosság. Másképp minden méhész szabadon dönthet, azt csinál, amit szeretne, szabadon termelhet.

Értékesítés terén tudjuk, hogy kik, hol és milyen árban gyűjtik be a mézet, sőt, vannak ügyesebb méhészek, akik azzal foglalkoznak, hogy össze is szedik, és ezért kap egy bizonyos járulékot. Csinálja, nem szólunk bele. A lényeg az, hogy a méhészek legyenek megelégedve. Tulajdonképpen mi tudnánk értékesíteni, mert az országos egyesületnek van egy méhészeti kombinátja, össze lehetne gyűjteni a mézet, de a szomorú az, hogy nagyon sok magán felvásárló jelent meg, és azok többet fizetnek, mint amennyit a kombinát tud fizetni. Ettől elestünk. Régebben vásároltunk fel mézet, virágport, termékeket, és leadtuk a méhészeti kombinátnak. A méhészek is meg voltak elégedve. Most a másik dolog, hogy nagyon sok méhész jár vásárokba az országban, mert most vannak vásárok, ezelőtt ez sem volt. Megvan, hogy egyik héten itt van Csíkszeredában, másik héten Kézdivásárhelyen, harmadik héten Marosvásárhelyen, eljárnak még távolabbi helyekre is, tehát ahol nagyobb vásár van, oda már őket hívják, mert már ismerik őket, és itt a piacon is van nekik alkalmazottjuk, aki árusítja állandóan a mézüket, ugyanakkor kihordják üzletekbe is. Most már többféle módja van az értékesítésnek. Azok adják el nagyobb felvásárlóknak a mézet, akik nagy méhészek, nem piacolnak, de otthonról nem lehet több

tízezer kiló mézet eladni. Nekünk nincs olyan sok nagy méhészünk. Udvarhely környékén már több a nagy méhész, ott inkább, de nálunk kevés az olyan nagy méhész. 1963-ban, amikor még az Autonóm Tartomány volt, akkor én ott voltam Marosvásárhelyen. Szerveztek egy ilyen méhész kiállítást, azon jelen voltam. Akkor Maros tartomány volt az első országos szinten méhészetben, és abból Udvarhely rajon volt az első, olyan erős méhészete volt akkor. Na, és még egy másik dolog, hogy elmennek ötszáz kilométerre, például a Deltába a méhekkel, és onnan már nem hozzák vissza a mézet, hanem ott eladják. Odamegy az a nagy felvásárló.

Megalapítottuk a lovagrendet azzal a céllal, hogy a mézet ismertessük, hogy egy kicsit felhívjuk az emberek figyelmét. Mégis, mikor fel vannak öltözve a lovagok, zászlóval felvonulnak, és a téren osztogatják a mézet, és akkor már jobban odafigyelnek az emberek, és reméljük, hogy a mézfogyasztás tudjuk kicsit emelni. Ezt még szaporítani akarjuk, mert az őszi mézfesztiválon legalább még öt lovagot akarunk felavatni és öt-hat udvarhölgyet, hogy a nőket is bevonjuk a lovagi csapatba, egy ilyet is tervezünk.

Az interjút készítette: ***Bogyor Izabella***

Aczél Lajos

„Egy ember nem tudna semmit csinálni…”

A Kisállattenyésztők Egyesülete mikor alakult, milyen céllal, melyek a főbb tevékenységei?

Az egyesület 2000-ben alakult hivatalosan, mármint jogilag. Azelőtt két évvel működtünk, de nem hivatalosan. Csináltunk mi két kiállítást azelőtt, de nem voltunk bejegyezve. 2000 óta már folyamatosan, minden évben csinálunk kiállításokat. Nyulak, szárnyasok, galambok, ilyen apró háziállatok kerülnek kiállításra. A lényeg az, hogy megismertessük a várossal, a környékkel, főleg a fiatalokkal, hogy mik is vannak itt a környéken, milyen kisállatokat tartunk. A kiállításokkal kapcsolatban általában 130-140 nyúl jön össze, szárnyasból 300, galambból 450-500 és vannak még fácán, páva, tengeri malac, kacagó gerle, ilyen különlegesebb állatok.

Ezek mind Hargita megyében vannak?

Persze, sőt. Udvarhelynek külön egyesülete van, miénk a csíkszeredai, de a Gyergyói-medence is idetartozik hozzánk. Valamikor Udvarhely is idetartozott, de ők most különváltak és csináltak egyesületet. Mind biztatom a gyergyóiakat is, de kevesen vannak, s nincs akit. Ott vagy öt-hat tenyésztő van, ők nyulat, galambot, túkot tartanak.

Hány tagot számlál az egyesület?

Az egyesületnek 40 alaptagja van, azonkívül így, kiállítás előtt 4-5 összegyűl, főleg gyerekek, akik nyuszit szeretnének kiállítani. Segítünk rajta, hogy hozza, s tegye ő is.

Mit gondol, a kisállat-tenyésztésnek, mint ágazatnak, az agráriumon belül milyen szerepe van?

Itt az egyesületünk neve is hobbi, ezt mi hobbiként kezeljük. Mi nem piacozunk vele. Ha jön esetleg valaki kérni egy tojást, vagy egy kis nyulat, tiszta szívesen adunk, de így, hogy valahol értékesítsük, ezzel nem foglalkozunk. Nem olyan nagy mennyiségben tartunk, mert az a helyzet, hogy a tartás elég költséges, az állam semmit nem segít. Valamikor volt, hogy a tyúkokra támogatást adott, de most az is elmaradt. Kevesebb állat is kezdett lenni azóta, de még van, nem panaszkodunk, hogy kevés az állat. Most az idén csináltuk meg először a székely kiállítást, ami

Kézdivásárhelyen volt, és jövőben is mi fogjuk. A polgármester úr ide igérte a sportcsarnokot, és január 8-10, ez a dátum van kitűzve. Évente egy kiállítást tartunk. Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Udvarhely és mi, ez a négy egyesület rendezi ezt a kiállítást. Sorban csináljuk, és amelyik szervezi, az nem csinál külön egyesületi kiállítást. Azonkívül járunk országos kiállításokra is. Az idén Bukarestben volt decemberben. Télen szokták csinálni, mert főleg ott lent, az ország melegebb vidékein a galambok már februárban kezdenek el tojni, és a nyulak már nem szépek, mert a prémjük már gyérül.

Tehát az agráriumon belül ennek az ágazatnak inkább az a szerepe, hogy fenntart olyan állatokat, amelyek annyira nem elterjedtek, és meg tudja mutatni?

Így van. Olyan állatokat tartunk, amelyikek nem közönséges állatok, hanem tiszta fajok. Ezek törzskönyvezett fajok, díszállatok. Itt vannak gyűrűzött tyúkok és galambok, tetovált fülű nyúlak, itt ezzel tudjuk mi igazolni, hogy igenis ennek az eredete, de hát ha már a szakember ránéz is, egyből tudja, hogy ez milyen fajta.

Mit gondol, az egyesületi keret az miért jó? Miben tudná összefoglalni az egyesület funkcióját?

Egy ember nem tudna semmit csinálni. Ha egy ember kiállít húsz állatot, biztos nem jön senki, hogy megnézze, ezért kell összefogjunk, közösen valami szépet csináljunk, ez a lényege. Ez egy non-profit egyesület támogatásokból, ebből-abból élünk meg. Bizony egy kiállítást megszervezni nem olcsó dolog. Termet kell fizetni, ketreceket kellett vásárolni, akkor a szállítás is. Kiállítás után visszahordani, takarítónőket fizetni, sok-sok dolog. A kiállítás így magában amit összegyűjtünk, a belépő díjakból az nem futja az egészet. Kell venni a ketrecek alá nejlont, a bírókat meg kell fizetni, nem helybéli bírák vannak, mert bírálják az állatok a kiállításkor.

Ezt senki nem szponzorizálja?

Nem, így néhány cég valamennyi pénzt ad, és az egészet amikor ki kell fizessük, akkor a széle-hosszát nem üti, de szerencsénk van, hogy a bírói lapot, ha megyünk a nyomdába, és kérjük, hogy legyen szíves, felét vagy negyedét szponzorba adni, akkor támogatnak. Diplomát és kupákat is kell venni, sok minden van. Nincs, ki támogassa. Sokan nekifogtak a díszállatoknak, hogy milyen nagy nyeresége lesz belőle. Mikor két-három év eltelt, itthagyott mindent. Ezt így nem lehet. Olyan kell, aki szívből csinálja és nem a pénzért, mert kiadások vannak.

Ezek az állatok pont azért, mert díszállatok, igényesebbek?

Ez így van, nem lehet elhanyagolni, és azonkívül évente legalább egyszer el kell menni Szlovákiába vagy Németországba vagy Ausztriába hozni idegen fajállatot, hím állatokat, mert ha nem, akkor itt ezek elkorcsosodnak, beltenyészet lesz. A cserélgetés itt működik. Jön egy valaki, észreveszi, hogy itt beltenyészet van. Vagy a lábujja kicsi, vagy a csőre vagy a taraja például a tyúknál. Nagyon pretenciósak ezek az állatok. Bizony egy galambért simán elkérik a 40-50 eurót, és egy nyusziért a 200 eurót Németországban. Nekik nem sok, de ez nálunk nagy összeg.

Az egyesület a kiállításokon kívül szokott-e szervezni gyűléseket, összejöveteleket, valamit, amin lehet eszmecserét folytatni, tapasztalatot cserélni?

Minden szerdán gyűlésünk van. Aki tud, jön, aki nem tud, nem jön, semmi gond. Itt a hiányzást nem számoljuk. Fennáll az, hogy egy betegség becsap az állományba. Az egyik ilyent mond, a másik olyant. Sajnos, az állatorvosok még az ilyen apró állatokat nem nagyon ismerik. Úgy általában tanulták, de inkább azt hiszem, hogy a disznótól felfele. Most már a kutya is belejött, de az apró állatoknál, például egy galambnál kérdezhetem az állatorvost, ők nem foglalkoznak ilyen dolgokkal. Ezt mi kell megoldjuk valahogy. Aki 20-30 éve tart galambot, ott sok betegség előfordult már, attól már lehet véleményt kérdezni.

A tagokról korcsoportok szerint mit lehet mondani? Inkább idősek, vagy minden korosztály megtalálható?

Minden korosztály megtalálható, 10 évestől majnem 80 évesig. Itt ez megoszlik.

Ők összetartanak?

Persze. Ez olyan, mint egy nagy család.

Ki tudna emelni olyan tagot, aki különlegesebb állatot tenyészt, vagy valamit másképpen old meg?

Nem tudnék kiemelni, minden tagban van gyengeség is, de pozitívum is. Van olyan, hogy nekifogott nyúlászni. Ki lehetne emelni őt, de más állattal nem foglalkozik. Ha tartana még valamit, például galambot, tyúkot, vagy mást, megoszlana már. Értékelni kell mindenkit. Ha egy fiatal tart három fajállatot, azt is értékelni kell. Lehetne mondani neveket, de jobb nem mondani, mert mindenkit biztatni kell. Ott, ahol nevet lehetne mondani, őt már nem kell biztatni. Biztatni kell a fiatalokat.

Van-e olyan, aki nagyobb számban tart valamilyen állatot?

Van, inkább nyulat tartanak, mert a Német Óriások keresett nyuszik voltak. Még ezekkel kijött a lépés, de sajnos telítődött a piac, már kevesebb kell. Amikor nekifogtam, én elmentem egy tyúkért, de akkor még nem volt egyesület, csak úgy hobbyból magamnak tartottam, csak hogy legyenek valami fajtyúkjaim. Az után jöttek a nyulak, galambok.

Tyúkot és galambot már nem is annyira tartanak? Mert úgy értelmeztem, hogy galamb van a legtöbb.

De igen. Nem, galamb van a legtöbb, utána tyúk, és azután a nyúl, de a nyúlnál az a helyzet, hogy aki 20 nyulat tart, az már sok, de 20 tyúk, vagy 20 galamb, az nem olyan sok. 20 nyúlnak 20 ketrec kell, a 20 tyúkot egy helyen lehet tartani, galambból 100-at is lehet egy helyen tartani.

Körülbelül mekkora az a legnagyobb szám, amit tartanak?

Ha például saját magamat mondom, nekem nyulam van vagy 30, van négyfajta nyulam, tyúkból van ötfajta tyúkom, abbol is vagy 60 darab, galamb az 100 körül van. A galambokról nem igazán lehet hallani, a tyúkot azt még néha, de ami díszgalamb, nem nagyon lehet hallani, hogy egyáltalán vannak.Van nagyon sok fajgalamb.

Van-e olyan, aki valamilyen újszerű dolgot visz bele a tenyésztésbe?

Igen, mert amikor kimegyünk külföldre, meglátunk egy szép állatot, amiből itt még nincs. Ott van a tenyésztő, és ha megtetszik, megvásároljuk az állatokat. Mindenki nem tud az egyesületből menni, de összeszedjük a pénzt, és veszünk nekik, amit kérnek. Általában egy felfrissítés szükséges. Az idén galambból 46 fajta van, ennyi lesz most az idén a kiállításon.

Van olyan, aki úgy tenyészti az állatokat, hogy közben vállalkozást működtet, vagy be van jegyezve, mint vállalkozó?

Nincs, ez hobby. Van olyan a Gyergyói-medencébe, hogy fürjeket tart pályázat által, és még van egy, aki a csirkékkel foglalkozik, kelteti. Ők beálltak hozzánk 5-6 éve az egyesületbe, egyesületi tagok. Ők nem állítanak ki állatokat, elsősorban érdekből álltak be, mert nem tudnak pályázni, ha nem tartoznak valamilyen egyesülethez. A pályázathoz szükséges egy egyesület, amihez tartozik, és ezen felül ő kell csináljon egy családi vállalkozást vagy egy egyéni vállalkozást, mert másképp nem nyerhet pályázatot.

Vannak még ehhez hasonlók?

Még van olyan, hogy nyulakkal állt be, de nyúlból kellene 200, hogy azt a pontot elérje, de itt ezzel a földtámogatással összerakta, másképp nem ment. Általában akik falun laknak, azok próbálékoznak ezzel. Egy madarasi személy így összehozta.

Mit tudna mondani tenyésztés terén, melyek az előrelépések, az eredmények, illetve melyek a gondok, akadályok?

Lehet tenyészteni, amennyit akar, kinek ahogy engedi a zsebe. A kiállításnál idáig a plafonnál az volt, hogy egy fajtából hatnál többet nem tehet ki, mert nem volt elég ketrec. Tavaly rendeltünk ketrecet még, ahogy engedi a pénzünk. Most már lehet többet is kiállítani, de nem tizeket, 8-10-ig el egy fajtából. Ha van valakinek például galambja 10 fajta, akkor 100 darabot kiállíthat.

Tulajdonképpen ilyen problémák vannak, hogy megmutatkozni kifele, hogy hogyan oldják meg, hogy szervezzék meg a kiállítást?

Igen, mert összeülünk, hogy is lesz, mikor fogjunk neki, mivel hordjuk a ketreceket, kik jönnek. Gonddal jár, de ezért tartjuk egész éven az állatokat, hogy be tudjuk mutatni a közösségnek, hogy igen is, mi is vagyunk valahol.

Mit gondol, mire lenne szükség, vagy mit tudna tenni azért az egyesület, hogy a tagjait jobban tudja segíteni?

Az egyesület segíteni sajnos csak jótanáccsal tud, és esetleg a fiataloknak szoktunk adni kisállatokat. A gyerek még iskolás, nincsen pénze, a szülők lehet, még nem is kedvelik az ilyen kisállatokat, nem lehet tudni. Ilyen esetekben szoktunk segíteni rajtuk, adunk egyet, más is egyet úgy, hogy legyen annak, aki szeretne tenyészteni. Itt működik a csere meg az egymás segítése, és egymás között nem pénzért adjuk, mikor megszorulunk. Nincs véletlenül ilyen tojó galambod? Azért a galambot emlegetem, mert az megy, ugyanúgy, mint a tyúknál is. Kérdezzük egymástól, hogy valakinek nincs-e egy adott fajtából több esetleg? És akkor mondják, hogy de igen, gyere s válasszál. Ez így megy, egymáson segítünk. Ez létezik az egész országban egyesületek között. Most, a héten küldtek Szatmárról egy kakast, mert valaki az egyesületbe kérte, hogy valahol nem tudok-e? Mondtam, hogy beszélek a szatmárival, mert a havernak van biztos, s küldött is. Ez országszinten is működik, mert az egyesületi tagok mind barátságban vagyunk. Itt nincs nemzetiség. Mikor egy országos kiállítás van, banketten összeülünk, mindenki olyan, mintha testvérek lennénk. Habár versenyezünk egymással, hogy ki kap több bajnoki

címet, de a viszony az közvetlen. Itt a bírók döntenek abban, hogy ki milyen helyezésben részesül.

Mit gondol, mire lenne szükség ahhoz, hogy itt a térségben az agrártevékenység jobban tudjon működni?

Eddig az agrárkamarától kaptunk valami pénzt, például egy külföldi útnál a szállításba bepótoltak, vagy tavaly a kiállítási katalógusoknak felét a kamara állta. Ez az idén már nem működött. Ha tudnának valamit segíteni, az sokat számítana. Elsősorban anyagi segítség kellene. Ketreceket kellene venni, hozzá a panókat. Sok minden kellene, de addig húzzuk a lepedőt, amíg ér. Az értékesítés ma már úgy történik, hogy akinek valamilyen állat eladó van, az az internetre teszi fel. Van olyan oldal, mely ilyen kisállatokkal foglalkozik. Itt mindenki el tudja adni, ha többlete van. Az eladással nincs gond, mi nem nagytermelők vagyunk. Ami pluszban van, az elmegy. Ismernek is az országban, úgyhogy azt el tudjuk adni. Amikor kiállítás van, katalógusokat nyomtatunk ki és jönnek az idegenek, megveszik a katalógust, utána égnek a telefonok, kisállatokat keresnek. Mi így egymás közt oldjuk meg az eladást. A fejlesztést, és azt, amit tudunk jótanáccsal segítjük. De ahhoz, hogy még szebbet, még nagyobbat tudjunk csinálni, nincs anyagi fedezetünk. Nekünk amennyi pénzünk összejön így támogatásból, mindenből, az nem vész el a bankban. Mi mindig valamit veszünk rá. Kell vásásrolni itatókat. Például a nyuszik azokat a műanyag itatókat évente legalább százat megesznek. Ezek fogyó áruk. A ketrecek is sok szállítással romlanak, összetörődnek. Például most Kézdivásárhelyre oda kellett adnunk, mert nem volt elég. Ha Gyergyó csinál valamit, akkor is. Sőt, Gyergyóban a falvakon már elkezdték, hogy szarvasmarhák mellé még kisállatokat is kitesznek. Vannak ott szarvasmarha killítások, és ott a kisállatokat is kiállítják, mint itt a megyeháza előtt volt az a vásár, ami ősszel szokott lenni. Oda minket is meghívtak. Ott nagy volt az érdeklődés, főleg a gyerekek körében a kisállatok iránt. Falvakon népszerű a szarvasmarha kiállítás, és ezzel ha társítják a kisálallatokat, ismertté lehet tenni.

Az interjút készítette: ***Bogyor Izabella***